

Riskhantering

Bakgrund och syfte

Som ett led i det systematiska arbetsmiljöarbetet utgör riskhantering ett viktigt instrument för att identifiera riskfyllda förhållanden innan dessa leder till olycksfall eller ohälsa.

I Arbetsmiljöverkets föreskrift om Systematiskt Arbetsmiljöarbete, AFS 2001:1, anges att ”arbetsgivaren skall regelbundet undersöka arbetsförhållandena och bedöma riskerna att någon kan komma att drabbas av ohälsa eller olycksfall i arbetet”

I begreppet riskhantering ingår ett flertal moment, se bild nedan. Första momentet är riskanalysen som bestämmer omfattningen av vad som skall undersökas men som även är en identifiering av risker samt en uppskattning av deras sannolikhet och konsekvens. Efter denna analys görs en riskvärdering som delar in riskerna i olika klasser beroende på allvarlighetsgrad. Dessa två delar, riskanalys och riskvärdering, kallas ofta för riskbedömning. Nästa steg är att reducera riskerna. Hela processen kallas för riskhantering.

Riskhantering skall ske:

- av alla normalt förekommande arbetsmoment inom företaget
- inför större förändringar i metoder, och arbetssätt
- introduktion av ny eller ombyggnad av utrustning
- inför nya borrhprojekt

Metod

Beroende på vad som ska analyseras väljs lämpligast metod. Metodiken skiljer sig t.ex. mellan analys av en maskin, uppstart av ett nytt projekt, ett arbetsmoment eller en lokal.

Riskhanteringen innebär att man i grupper systematiskt går igenom aktuella arbetsuppgifter och samlar in erfarenheter och kunskaper om vilka risker, störningar och möjligheter till förbättringar som finns.

Analysobjekt och dess metodik

Analysobjektet kan vara i princip vad som helst, en arbetsuppgift, en befattning, en maskin eller annan teknisk anordning, en produktionssekvens, eller en metod. En mycket viktig sak är att begränsa sig och inte ta till för stort analysområde. Varje analysobjekt bör delas upp i mindre avsnitt, delmoment.

Den generella metodiken är att identifiera och beskriva analysobjektet noggrant samt att avgränsa det. Förbered arbetet med att ta fram uppgifter på tidigare inträffade olycksfall, tillbud, anmälda arbetssjukdomar som anknyter till analysobjektet. Arbetsinstruktioner, regler/föreskrifter samt ritningar ska finnas.

Tillbud och olyckor inträffar ofta när man provar sig fram, kanske under stress, för att få igång en maskin, när man är ovan, eller då rutiner eller utrustning saknas. Det ska även undersökas om det finns psykosociala risker.

Analys av ett borrholeprojekt

Inför varje uppstart av ett nytt borrholeprojekt så ska en riskhantering utföras. Som stöd så finns ett antal risker uppräknade i Bilaga 3A ("Exempel på risker vid prospekteringsarbeten"). Använd denna som stöd när de olika arbetsmomenten som ingår i borrholeprojektet, dvs. från etableringen via borrhningen till avetableringen riskidentifieras. Glöm inte bort vad som kan hända vid störningar. Det finns också arbetssituationer och moment som förekommer sällan, som inte får glömmas bort.

De olika momenten i borrholeprojektet och de eventuellt tillhörande riskerna som identifieras förs in i ett dokument för riskbedömning, se Bilaga 3B ("Riskbedömning borrhningsprojekt").

Analys av arbetsuppgift

När en arbetsuppgift ska analyseras så undersöks möjligheten om uppgiften har någon skaderisk. Använd mallen riskbedömning av projekt (bilaga 3B) och beskriv där arbetsuppgiften och de eventuella skaderisker som identifierats. Försök att bryta ned uppgiften till mindre delmoment om uppgiften är generell.

Analys av en maskin

När en maskin ska analyseras används en checklista, se Bilaga 3C ("Riskbedömning av arbetsutrustning enligt AFS 2006:4"), som egentligen består av två listor. Dels innehåller den en checklista för arbetsutrustning, dels en mall för riskanalys av maskiner. De risker som identifieras, dvs. där frågorna i checklistan har besvarats med antingen ett NEJ, eller att frågan inte har kunnat besvaras med OK i bilaga 3C ska föras in i dokumentet "Riskbedömning av projekt" (bilaga 3B).

Riskuppskattning och riskvärdering

När riskidentifieringen är klar så ska riskerna uppskattas och värderas. Varje identifierad risk bedöms då med avseende på hur ofta den antas inträffa, dvs. sannolikhet, och hur stor konsekvens (eller skada) den generellt kan medföra. Här är historiska händelser till stor hjälp för bedömningen, dvs. tidigare rapporterade risker, tillbud och olycksfall. Använd dessa tillsammans med deltagarnas erfarenhet och "sunt förnuft" och den tabell ("tolkningshjälp") som finns nedan när riskerna ska uppskattas för att få fram värden.

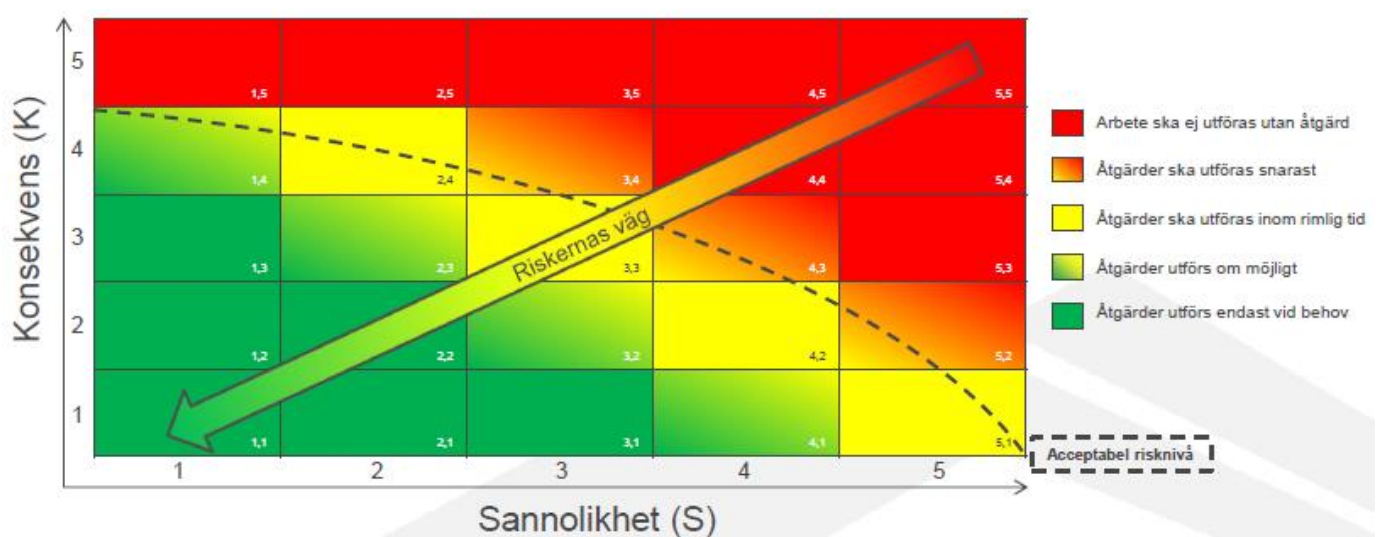
De värden som riskuppskattningen genererat används sedan för att göra en riskvärdering med hjälp av en riskmatris, se nedan. Bedömningen måste göras utifrån rimliga förutsättningar och de olika fälten bör inte ses som absoluta gränser. Du måste alltså "nyansera" din bedömning själv.

De bedömningar som görs vid riskuppskattning och riskvärdering förs in i dokumentet för riskbedömning (bilaga 3B).

Tolkningshjälp:

Sannolikhetsbedömning		Exempel	
5	Mycket sannolikt	Mycket troligt att risken/ händelsen inträffar	
4	Sannolikt	Troligt att risken/ händelsen inträffar	
3	Möjlig	Risken/ händelsen kan inträffa	
2	Osannolikt	Mindre troligt att risken/ händelsen kan inträffa	
1	Mycket Osannolikt	Det är inte troligt att risken/ händelsen inträffar men det kan inte heller uteslutas	
Konsekvensbedömning		Exempel arbetsmiljö	Exempel yttre miljö
5	Katastrofal	Död, livslångt och allvarligt bestående men.	Permanent skador, stor utbredning. Svår eller omöjlig sanering
4	Väsentlig	Sjukhusvistelse – svårare fraktur, skullskada, skada på inre eller yttre organ	Permanent skador, liten utbredning. Svår eller omöjlig sanering.
3	Måttlig	Vård nödvändig, enklare fraktur, leddskada, svårare stukning/sträckning, större sårskada	Långvariga skador. Viss utbredning. Enkel sanering
2	Mindre	Viss personskada, mindre sårskada, lättare stukning/sträckning, spricka.	Övergående skador. Liten utbredning. Liten sanering
1	Obetydlig	Lindrig personskada; skrubbsår, blåmärke, bula.	Inga egentliga skador. Liten utbredning. Ingen sanering

RISKMATRIS

Riskreducering

För de risker som identifieras ska vid behov en åtgärd planeras för att eliminera eller reducera risken. Detta dokumenteras i riskbedömningen (se bilaga 3B). Vad som i första hand avgör detta är allvarligheten

av riskvärderingen. Från riskmatrisen så kan det avläsas en acceptabel risknivå. De risker som hamnar ”under” denna linje behöver inte åtgärdas, men kan vara motiverade att göra ändå. För de risker som hamnar ”ovanför” linjen ska en åtgärd planeras.

För varje risk som identifieras noteras vilken åtgärd som planeras samt vem som är ansvarig för åtgärderna (se bilaga 3B). Riskerna ska åtgärdas enligt en ”åtgärdstrappa” (se nedan), dvs. i första hand elimineras risken och i andra hand kan risken ”bytas ut” osv.

1. Eliminera risken

Förändra en konstruktion för att eliminera faran, t.ex. införa mekaniska lyftanordningar för att eliminera faror som orsakas av manuell hantering.

2. Utbyte

Använda ett mindre farligt material eller minska systemets energi (t.ex. minska kraften, strömmen, trycket, temperaturen, etc.).

3. Teknisk styrning

Ventilationssystem, skydd på maskiner, reglering, ljuddämpning.

4. Skyltar, varningar

Skyltar med säkerhetsvarningar, utmärkning av farliga områden, belysta eller självlysande skyltar, markering av gångvägar, varnings sirener eller varningsljus, larm, säkerhetsrutiner, verktygsinspektioner, tillträdeskontroll, arbetssäkerhetssystem, ID-brickor/-märkning och arbetstillstånd.

5. Personlig skyddsutrustning

Skyddsglasögon, hörselskydd, ansiktsskydd, säkerhetssele, andningsskydd och handskar.

Alla risker kanske inte kan åtgärdas på en gång. Kostnader, investeringar och produktionsfaktorer kan göra det nödvändigt att upprätta en tidplan för åtgärderna.

Deltagare

De som ska utföra riskhanteringen ska ha utbildning i detta. Riskanalyser ska utföras av de som är direkt inblandade (t.ex. närmaste chef, operatörer och skyddsombud) och vid behov ytterligare expertis (t.ex. företagshälsovård). För att underlätta processen är det en fördel att processen leds av någon med erfarenhet av riskhantering. Operatörer och skyddsombud ska alltid delta i riskanalyser där så är möjligt.

Uppdateringar riskbedömningar

För att kontrollera att riskbedömningen är aktuell och att eventuella nya risker har förts in i bedömningen så bör riskbedömningen följas upp en gång per år. Exempel på nya risker som kan uppkomma är sådant som inträffat i form av olycksfall och tillbud. När uppföljningen eller uppdateringen har gjorts noteras detta på dokumentet (se bilaga 3B).